

JOSIP VANDOT:

Kocljeva osveta.

Planinska pripovedka.

10.

Vitranec je neprestano vlekel Koclja za sabo, a Kocelj se mu ni upiral. Nenadoma ga je prijel Vitranec okrog pasa, ga dvignil in potisnil skozi odprtino. Pred Kocljem se je zasvetila dnevna svetloba, ko je skoro telebnil na tla. Toda urno se je pobral in se je ozrl okrog sebe. Videl je, da je ravno v isti izbi, kjer ga je bila lani Anja Panja zatožila in ga je Vitranec obsodil v ječo. Ko je vstopil tudi Vitranec v izbo, je sedel za mizo in pokazal na stol, ki je stal njemu nasproti. Kocelj je slušal in sedel. — »Govori, pobič!« mu je velel Vitranec. »Povej po pravici, kar veš o Anji Panji!«

Kocelj je pričel pripovedovati. Pravil je o Brinclju, o mački, o Anji Panji, ki jo je prekanil. Pa tudi o paličici z zlatim rogljičkom. Je pravil in o svojem čaranju. In še o sirotni Reziki je pravil in o pameti, ki mu je te dni pričela tako lepo cvesti.

Ko je Kocelj končal, je Vitranec naglo vstal in je stopil k njemu. — »Pokaži mi paličico z zlatim rogljičkom!« je rekel. »Če imaš res paličico pri sebi, pa ti moram verjeti vse.«

Kocelj se ni obotavljal, ampak je potegnil izpod jopiča paličico, da se je na njej zalesketal zlati rogljiček. Vitranec jo je prijel in jo ogledoval od vseh strani. Kocelj se je pa zbal in je mislil, da mu Vitranec odvzame čarodejno paličico. Zato je iztegnil roko po njej in je dejal: »Stric Vitranec, pa ne, da mi hočete vzeti paličico? Moja je in pridobil sem jo s težkim trudom. Samo enkrat še moram čarati z njo, ker sem bil tako obljubil. Čakajo me še hudobne mravlje-arsice. Zato mi pa morate dati paličico nazaj!«

»Prava je paličica in tudi zlati rogljiček je pravi,« je rekel Vitranec in je dal Koclju paličico nazaj. »Nočem ti vzeti paličice, ker si jo res prislužil z velikim trudom. Seveda, to ti pa rečem, da bi bilo zate boljše, če bi ne imel te paličice. Čaranje ti ne prinese sreče, kakor je ni prineslo Anji Panji. Zato se pa čuvaj, pobič! Čuvaj sebe in svojo dušo!«

»O, ne bojte se!« je odvrnil Kocelj. »Nočem postati čarodej. Saj sem že prej sklenil, da razbijem paličico, a zlati rogljiček vržem v korensko jezero, da bo konec čaranju v naši dolini. Samo nevšečne mravlje-arsice mi še rojijo po glavi.«

»A kaj so ti storile mravlje-arsice?« ga je vprašal Vitranec.

»Saj veste, stric Vitranec,« je odgovoril Kocelj. »Tisti ljudje iz naše vasi... Hudobni so, ujedavi so, jezikavi so in ošabni. Pregarjajo me in se mi posmehujejo, ker sem siromak. Ker drugega ne vedo, so si izmislili, da sem bedaste in neumne pameti. Mene pa je sram, ker prebivajo v tem lepem kraju tako hudobni, ujedavi in piškavi ljudje. Zato pa pojdem zdaj v vas, zamahnem s paličico in vsi ljudje se izpremene v mravlje-arsice.«

»Zdajle ti moram reči in potrditi,« je povzel Vitranec, »da nisi bedaste glave, ampak si pameten in prebrisan. Bodi zadovoljen s svojo pametjo in pusti v miru tiste ljudi, ki so hudobni, strupeni, jezikavi, piškavi in trdosrčni. Pusti jim veselje, da jim je piškava petica vse na svetu! Ti imaš to veselje, da se jim lahko smeješ in grohotaš z zagorske višine, kakor se jim smejem in grohotam tudi jaz. Ne izplača se, da bi čaral zaradi njih!«

Kocelj je izprevidel, da govori Vitranec prav. Pokimal je z glavo in je rekel: »No, stric Vitranec, ker vi pravite tako, pa pustim mravlje-črnice v miru.«

»Tako je prav, pobič!« ga je pohvalil Vitranec. »Zdaj ti pa tudi ne bom več zameril, da si zažgal rodno bajto. Prijatelja si bova in skupaj pojdeva, da vidiva, kaj dela Anja Panja v svoji kleti.«

Potem sta odšla iz Črne lope. Plazila sta se po hribu navzgor in sta že od daleč slišala vpitje krivogledega strica iz Podkuž in divjega biriča. Ko sta se jima približala, sta videla, kako se stric in birič še vedno strahovito pretepata in mikastita. Še zmenila se nista za Vitranca in Koclja, ki sta se ustavila tik pred njima, ampak sta se suvala in obdelavala neutrudno s pestmi in sta vpila, da je šlo skozi ušesa. Vitranec se je posmejal in rekel Koclju: »Daj, pobič, dotakni se ju z zlatim rogljičkom, da ne bosta več rogovilila!«

Kocelj se je res dotaknil s paličico strica in biriča. Kakor bi trenil, sta izpustila stric in birič drug drugega. Čudno sta se spogledala in sta na vso moč zasopla. Toda zagledala sta Koclja in sta planila proti njemu. — »Ha, tu si, razbojnik in požigalec!« je zavpil krivogledi stric iz Podkuž. »Pa kdo te je odvezal od vrvi? Pobegniti si hotel — glej, birič! Razbojnik je hotel pobegniti! Primiva ga, da ga zopet zveževa in odvedeva v ječo!«

Že sta hotela pograbititi Koclja, a tedaj je stopil pred nju Vitranec. Roko je dvignil in je rekel: »Mir! Kocelj je pod mojim varstvom in vidva nimata nobene pravice do njega. Poberita se v vas in povejta

ljudem, da je Kocelj poštenejši in pametnejši nego ste vi vsi skupaj! Poberita se — vama rečem še enkrat!»

Stric in birič sta se okrenila in izginila brez besedi onkraj rušja. Vitranec in Kocelj pa sta nadaljevala svojo strmo pot. Prišla sta na planotico vrh gore in sta zagledala pod sabo globoko in zeleno Planico. Na goličavi je ležal pritlikavec Brincelj in je trdno spal. Obraz mu je bil obrnjen proti nebu in lepo se je svetil njegov storž v solncu. Iz gozda pa je stopila mala Rezika. Na trati si je bila nabrala šop pomladnih rožic. Šla je preko goličave in se je ustavila kraj Brinclja, ki se je bil prebudil. V tem trenutku je od gozdnega parobja zazvenel vesel in glasen vrisk. Rezika se je ozrla tja in je plosknila z ročicami. — »Kocelj prihaja!» je vzkliknila. »Poglej, Brinceljček!»

Tudi Brincelj se je dvignil in je pogledal na parobje. Pa je zavpil in zdrvel preko goličave. Prihajala sta Vitranec in Kocelj. Brincelj je obstal ves zasopel pred njima. Ko ga je Vitranec zagledal, se je na ves glas zagrohotal. — »Pa kakšen si, Brincelj, s storžem v obrazu?»

Brincelj je žalostno pomigal s storžem in je samo vzdihnil, a Kocelj ga je prav trdo vprašal: »Brincelj, povej, če je Anjara Panjara še zaprta v kleti.«

Pritlikavec Brincelj je zamahnil z roko in je odgovoril: »Še je hudoba v kleti. O, niti blizu nje nisem šel. Odkar si ti odšel, sem sedel ves čas na trati in sem jokal in zdihoval za svojim noskom. In še mislil nisem na Anjo Panjo.«

Kocelj ga je potrepil po rami in je rekel: »Prav, Brinceljček! Dobro si se držal, zato ti hočem še danes vrniti tvoj prejšnji nos.«

Brincelj je zavrisnil. Prevrnil je tri kozolce in se je petkrat postavil na glavo. Kocelj pa je šel z Vitrancem naravnost v hišico. Rezika se ni upala blizu, ker se je bala velikega moža, ki je imel tako dolgo brado. Vitranec in Kocelj sta šla naravnost v klet. Kocelj je prižgal lojevko in tako sta prišla do kamenitih vrat. Vitranec je odmaknil

zaph in je odprl duri. Stopil je v črno klet, Kocelj je smuknil za njim. Videla sta Anjo Panjo, ki je čepela v kotu na vlažnih tleh in si je zatiskala obraz z rokami. Pa niti slišala ni, ko sta vstopila Vitranec in Kocelj. Vitranec je stopil bliže in je dvignil svečo nad njo, — »Anja Panja, vstani!« je rekel z votlim in strašnim glasom. »Vstani, da gremo iz kleti v božjo svetlobo in te obsodimo, kakor je prav in kakor si zaslužila.«

Anja Panja je razkrila obraz in je gledala strahoma Vitranca. Besedice ni rekla, ampak je počasi vstala. Molče je zrla v tla. Vitranec jo je prijel za roko in jo je vodil iz kleti. Kocelj je stopal spredaj in je svetil z lojevko. In tako so šli skozi vežo in so prišli v izbo. Vitranec je izpregovoril s hudim glasom: »Anja Panja, drugič že stojiš pred mojo sodbo. Obsodil sem te bil lani v ječo, ki pa si mi iz nje pobegnila in se skrila semkaj v varno samoto. A nisi samo pobegnila, ampak si hotela celo umoriti siromašnega Koclja in mojega pritlikavca. Anja Panja, velika hudoba si in zato ne zaslužiš usmiljenja. Povedem te nazaj v ječo in te zaprem in te do smrti ne izpustim iz nje ... Anja Panja, govori, če hočeš kaj pripomniti!«

No, Anja Panja ni odgovorila besedice. Samo ustna je grizla v silni togoti in je le tu pa tam kratko, sunkoma zasopla. Kocelj je stopil k mizi. — »Stric Vitranec, poslušajte me,« je rekel. »Saj ne trdim, da ni teta Anjara Panjara velika hudoba. A vendar se mi smili. Zato vas prosim, bodite usmiljeni z njo! Zaprite jo samo za leto dni, potem jo pa izpustite! Saj ne bo mogla nič več čarati, ker nima nič več paličice z zlatim rogljičkom.«

Anja Panja ga je prav strupeno pogledala od strani. Vitranec je pa sedel in se je zamislil. Po dolgem času je rekel: »Naj bo, pobič, ker prosiš tako lepo! Za leto dni zaprem Anjo Panjo v ječo, potem jo pa

zapodim v svet. Ker se Anja Panja v svojem življenju ni drugega priučila kot samega čaranja, bo morala beračiti po svetu. Beračenje je pa še huje nego ječa...«

Tisti trenutek se je pripodil v izbo Brincelj. Oklenil se je Koclja in ga je milo prosil: »Daj, Koceljček, daj moj lepi nosek nazaj!«

No, Koclju se je Brincelj resnično smilil. Zato pa je kar nagnil zlati rogljiček in se je z njim dotaknil nesrečnega storža. Brincelj je zaječal, ker ga je zbolelo. Toda urno je stekel v kot in je pogledal v ogledalce, ki je viselo tam na steni. In Brincelj je tlesknil z rokami in se je zasmel na ves glas. Zakaj nič več ni imel v obrazu rjavega storža, ampak tam se je zopet svetil njegov dolgi, šilasti nos.

Vitranec se je dvignil izza mize. »Anja Panja, čas je, da greva,« je dejal. »Podvizati se morava, da prideva pred nočjo do črne lope. Gnal te bom vso pot. Hodi pred mano!«

Vitranec je zasukal Anjo Panjo in jo je tiral do vrat. A tedaj se je pobral pritlikavec Brincelj s tal in je skočil k Vitrancu. — »Ojoj mene, Vitranec!« je zavpil prestrašen. »Ali me nečeš vzeti s seboj? Ali hočeš biti brez služabnika?«

»Pa pojdi z mano!« je velel Vitranec. Brincelj se je zasukal in je že hotel zbežati skozi vrata. A tedaj ga je pograbil Kocelj in ga je potegnil nazaj. — »Kam pa, kam?« je zavpil nad njim. »Kaj si nemara že pozabil, kaj sva se bila domenila? Ali nič več ne veš, da si mi pošteno obljubil, da pojdeva v mesto, kjer si s tvojim lepim noskom prisluživa klobuk cekinov?«

»Ojojmenel!« je zavriskal Brincelj in je bil ves prestrašen. Zvijal se je na vso moč, da bi se izmuznil iz Kocljevih trdih rok in je vpil in vreščal. No, nazadnje se mu je posrečilo, da se je izmuznil. Prasnil je v vežo, čez prag je skočil, skozi odprto lesno je bežal in je drvel na vso sapo preko goličave. Ustavil se je šele v goščavi in je počakal tam na Vitranca in Anjo Panjo, ki sta prišla kmalu za njim. Tedaj pa se je Brincelj oddhanil in je videl, da ni nobene nevarnosti nikjer več. Pa je zgrabil svojo črno madro, jo zavihtel in je zavriskal na ves glas. Kocelj je slišal njegov tanki, zategli vrisk in se je posmejal. — »Le bežil!« je govoril na glas. »Saj vidim zdaj, da je bolje, če nisi pri meni. Kaj bi pač počel s tako prismuko v mestu? Kaj bi porekli ljudje, če bi te zagledali? Sam pojdem v mesto in sam si bom služil pošteno svoje cekine.«

Kocelj se je okrenil in je šel nazaj v izbo. S klopi je vzela svojo culico in jo je vrgel preko rame. Pograbil je dolgo gorsko palico in je stopil iz hišice. Zapahnil je duri in je šel skozi lesno. Tam za ograjo se je še vedno skrivala Rezika in se je še vedno bala hudega moža in hude ženske. No, ko je zagledala Koclja, jo je minil ves strah. Zasmejala se je in se je oklenila njegove roke. Pa sta šla potem lepo in varno po gozdu navzdol v dolino, ki je zelenela za širnim

gozdom. Z ozke steze sta prišla na široko kclovozno pot, ki je držala naravnost do samotne vasi. Bila sta vesela in sta vso pot prepevala najlepše pesmi. Pa še sama nista vedela, kdaj sta prišla v dolino. Mahoma sta zagledala pred sabo belo vasico in tihi, samotni Juvanov dom. Rezika je tlesknila z rokami, ko je zagledala rodno hišico, a Kocelj je zamahnil s klobučkom, da je lepo vihralo pisano šojino pero za trakom, in je zavriskal na ves glas...

O, kako so se ju razveselili na Juvanovem domu! Pa saj je bila tudi velika žalost tam, ker je bila izginila edina njihova hčerka tako čudno sredi gluhe noči. No, zato so se pa danes tem bolj veselili. In pripovedovala je mala Rezika in pripovedoval je Janko Kocelj — in veselja ni bilo ne konca ne kraja. A čez dobro urico je vstal Kocelj izza mize. Culico je pograbil in je rekel: »Zdaj pa pojdem! Reziko sem vam privedel zdravo nazaj. Pa nočem, da bi se še dalje mudil... V mesto se popeljem z vlakom. V mestu pa najdem dobre ljudi.«

Pa je že stopil k durim, da bi jih odprl. Juvanovi ga pa niso pustili. In kako tudi? Glejte — rešil je Kocelj njihovo edino hčerko iz rok hude čarovnice Anje Panje, pa bi ga pustili v mesto? Ne! Zato je oče pograbil Kocelja, culico mu je vzel in ga je potisnil nazaj na klop, rekoč: »Kaj pa misliš? Nikamor ne pojdeš, ti rečem! Tu pri nas ostaneš in boš, kakor da si resnično naš... Bog mi ni dal sina — zato boš pa ti naš. Ali si slišal?«

Kocelj ga je gledal in je bil ves osupnjen. Toda nazadnje je vendarle spoznal, kaj hoče Juvan s svojimi besedami. Zato pa se je posmejal in je odvrnil: »No, pa naj bo! Pa naj obvelja vaša, oče Juvanov!«

*
* *

Večerilo se je, ko se je splazil Kocelj do bližnjega korenskega jezera. Ob bregu se je ustavil in je poiskal debel kamen. Izpod suknjiča je potegnil paličico z zlatim rogljičkom, na kamen jo je položil in je z drugim kamenom tolkel po njej tako dolgo, dokler ni bila razbita na sto koščkov. Potem pa je zgrabil zlati rogljiček in ga je vrgel daleč, daleč sredi jezera. Voda je zapljuskala, zavrtela se je v kolobarčkih in se je strnila ravno nad čarodejnim rogljičkom...

